

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL of the journal / URL časopisu: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Author(s) / Autor(i): **Natália Kováčová – František Prášil**
Article / Článok: **Paradoxy preferenčného hlasovania a možnosti posilnenia voličského hlasu v podmienkach SR**
Publisher / Vydavateľ: **Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica**
DOI: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2023.26.1.136-155>

Recommended form for quotation of the article / Odporúčaná forma citácie článku:

KOVÁČOVÁ, N. – PRÁŠIL, F. 2023. Paradoxy preferenčného hlasovania a možnosti posilnenia voličského hlasu v podmienkach SR. In *Politické Vedy*. Vol. 26, no. 1, pp. 136-155. ISSN 1335 – 2741. Available at: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2023.26.1.136-155>

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

Journal *Politické vedy* is provided under the conditions of Creative Commons Attribution 4.0 International CC BY 4.0. / Časopis *Politické vedy* je publikovaný na základe podmienok Creative Commons Attribution 4.0 International CC BY 4.0.

PARADOXY PREFERENČNÉHO HLASOVANIA A MOŽNOSTI POSILNENIA VOLIČSKÉHO HLASU V PODMIENKACH SR

THE PARADOXES OF PREFERENTIAL VOTING AND THE POSSIBILITY OF STRENGTHENING THE ELECTORAL VOTE IN THE SLOVAK REPUBLIC

Natália Kováčová – František Prášil*

ABSTRACT

The purpose of this contribution is to generally highlight the power potential of the voter's voice in the elections to the National Council of the Slovak Republic (NR SR), resulting from the proportional electoral system. The specific focus is on selected determinants of the voting power, including the number of preferential votes, the established percentage threshold for preferential marking, the size, and the existence of a single electoral district. At the center of attention is the voter's voice with the attribute "preferential," and the examination of its potential and real impact on the composition of the parliament. By analyzing the central issue of preferential votes, we will gradually uncover weaknesses and imperfections arising from the electoral system setup. The purpose of this contribution is to present selected possible solutions and proposals that would strengthen the weight of preferential votes in the proportional electoral system. To achieve a comprehensive concept of the contribution, descriptive, comparative, and primarily the methods of analysis and synthesis of knowledge, as well as statistical data methods, were utilized. As it was not possible to obtain all the comprehensive data from the Statistical Office of the Slovak Republic within the researched problem, we formulated conclusions based on our own calculations derived from respecting the data of the 2020 parliamentary elections, through mathematical statistics, data collection, and analysis. The aim of this contribution is to contribute to the awareness of deeper connections between the electoral system setup and the actual impact of the voter's voice in the decision-making process in the elections to the NR SR. It also aims to demonstrate certain

* doc. PhDr. Natália Kováčová, PhD. pôsobí ako docentka na Fakulte verejnej politiky a verejnej správy, Vysoká škola Danubius, Fučíkova 269, 92521 Sládkovičovo, Slovenská republika, e-mail: natalia.kovacova@vsdanubius.sk.

* PhDr. Ing. František Prášil, MBA pôsobí ako externý doktorand na Fakulte verejnej politiky a verejnej správy, Vysoká škola Danubius, Fučíkova 269, 92521 Sládkovičovo, Slovenská republika, e-mail: frederick007@centrum.cz.

DOI: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2023.26.1.136-155>

weaknesses arising from the electoral system setup and stimulate a professional discussion about possible proposals that would fundamentally contribute to increasing the weight of the voter's voice and reflecting the will of the voters to a higher degree in the composition of the parliament.

Key words: Voter's Voice, Elections, Proportional Electoral System, Preferential Vote, Electoral District

Úvod

Žijeme v dobe demokratickej krízy, ktorej živnou pôdou je nespočetne veľa faktorov, ktoré k jej nežiaducemu stimulovaniu prispievajú, ako napr. globálny vývoj, ekonomické zaostávanie krajiny, utečenecká kríza, kríza hodnôt, pandemická situácia, inflácia a pod.. Termín „demokratická kríza“ sa žiaľ akoby už zakorenil do spoločensko-politického spektra v podmienkach SR a preto je potrebné tomuto fenoménu venovať čoraz väčšiu pozornosť a odhodlane a s jasnými stratégiami a víziami jej čeliť, za účelom eliminovania demokratického deficitu krajiny. V kontexte nami skúmanej problematiky voličského hlasu nemožno abstrahovať od prítomnosti viacerých bremien demokratického rozvoja, podnecujúcich k demokratickej kríze, ako napr. nízka miera participácie, nezáujem občanov o veci verejné, strata politickej dôvery. Na základe uvedeného tak považujeme za dôležité venovať intenzite voličského hlasu v zastupiteľskej demokracii obzvlášť významnú pozornosť, pretože od jej podstaty sa odvíja úroveň a kvalita demokratického zriadenia, rozvoj spoločnosti a taktiež aj charakter politickej kultúry.

Keďže analýzou ústrednej problematiky preferenčných hlasov budeme postupne odhaľovať slabiny a nedokonalosti vyplývajúce z nastavenia pomerného volebného systému, cieľom príspevku je priblížiť, analyzovať a zhodnotiť vybrané možné riešenia a návrhy, ktoré by svojou podstatou a účinkom smerovali k posilneniu váhy preferenčných hlasov v pomernom volebnom systéme.

V súlade s predstaveným zámerom a cieľom štúdie sme si stanovili nasledovnú hypotézu: *„Konzekvenciou súčasnej úpravy volebného systému v podmienkach SR je oslabenie silového potenciálu preferenčného hlasu, v zmysle reálneho ovplyvnenia personálneho zloženia parlamentu.“* Príspevok má svojou obsahovou dimenziou poukázať na úskalia voličského hlasu, rezultujúce z nastavenia pomerného volebného systému a ponúknuť riešenia smerujúce k posilneniu jeho silového potenciálu. Oblasť vplyvu a účinku preferenčného

hlasovania má nespochybniteľne aj iné než ústavné a zákonné predpoklady, na ktoré je sústredený záujem v príspevku.

Problematika voličského hlasu nás núti k zamysleniu sa nad tým, aký model by bol z pohľadu zaistenia najobjektívnejšieho premietnutia volebných výsledkov do zastupiteľského orgánu tým najspravodlivejším. Daná úvaha má veľmi dôležité opodstatnenie, pretože ak systém nie je schopný zabezpečiť, aby bol každý voličský hlas skutočne zohľadnený, môže v ňom dochádzať k negatívnym aspektom, viditeľných v podobe nízkej miere politickej participácie na rozhodovacích procesoch, čo prispieva k demokratickému deficitu krajiny.

Hľadanie adekvátnej miery efektivity v oblasti modifikácie volebnej legislatívy predstavuje zložitý proces, čoho dôkazom je fakt, že aj pri odovzdaní toho istého počtu voličských hlasov rovnakým politickým aktérom budú volebné výsledky pri využití rôznych volebných systémov vždy diferentné. Volebné modely uplatňované v iných krajinách nám môžu byť do istej miery inšpiráciou, ale nemusia mať zákonite účinný efekt, keďže je potrebné brať do úvahy historickú tradíciu danej krajiny, regionálne diferenciácie, zaľudnenosť územia, heterogenitu kultúry a menších žijúcich na danom území a pod., ktoré sú každej krajine vlastné. Príspevok svojím zameraním vo všeobecnosti poukazuje na možné vylepšenie súčasného volebného systému do NR SR, pri rešpektovaní základnej podstaty pomerného systému zastúpenia.

K významným akademikom, ktorých štúdie po odbornej stránke obohatili tematiku voličského hlasu vo všeobecnosti a prispeli k riešeniu preferenčných hlasov, patrí napr. **V. Dančišin**, **D. Kerekeš**, **P. Spáč**. Neopomenutými nesmú ostať predovšetkým ucelené publikácie venujúce sa vplyvu voličského hlasu v zastupiteľskej demokracii s akcentom na prepadnuté a preferenčné hlasy, ako napr. *Priama a zastupiteľská demokracia na Slovensku* (2011), alebo *Tichý hlas voličov* (2013), ktorých autorom je **P. Spáč**. Obzvlášť dimenzia preferenčného hlasovania sa spája s odbornými štúdiami a analýzami, ktoré sa venujú návrhom na zmenu volebného systému, na čo poukazujú vo svojich príspevkoch viacerí odborníci z politologickej sféry a samosprávy. Významnými sú aj štúdie a analýzy s názvom *Aký volebný systém pre Slovensko?* (1997) autora **E. Barányho**, alebo napr. aj hľadanie odpovede na otázku v príspevku *Existuje ideálny model zmeny volebnej legislatívy v Slovenskej republike?* (2011) politológa **M. Klusa** a taktiež jeho príspevok s názvom *Perspektívy komplexnej zmeny volebnej legislatívy v Slovenskej republike* (2012). Modifikácii volebného systému na národnej úrovni svoju pozornosť venovali napr. aj **V. Gazdová** v štúdií s názvom *Eliminácia partokratických prvkov v podmienkach Slovenskej republiky*, alebo **I. Čemez** vo

vedeckej práci *Zmena volebného systému v slovenskom politickom diskurze* (2019), alebo napr. aj **M. Kaliňák**, odborník na samosprávu. Spomenuté publikácie sú len ukázkovými, keďže dimenzia voličského hlasu je zakomponovaná do viacerých problematik politologického charakteru, čomu sú venované početné vedecké publikácie domáceho a zahraničného charakteru, monografie a štúdie dotýkajúce sa oblasti zastupiteľskej demokracie, volebných procesov a voličského správania.

1. Teoretické súvislosti a paradoxy preferenčného hlasovania v podmienkach SR

Intenzitu modifikovania voličských hlasov do podoby konkrétnych poslaneckých mandátov determinuje typ volebného systému. „Volebné systémy definujú pravidlá, na základe ktorých sa politická strana, koalícia, alebo konkrétny kandidát stávajú politickými víťazmi volebnej súťaže a zároveň majú na volebné výsledky mechanický vplyv, pretože definujú spôsob a procedúry, ktorými sa voličské hlasy prepočítavajú a transformujú do podoby konkrétnych mandátov“ (Kováčová, S., 2021, s. 33).

Poslaním pomerného volebného systému je zabezpečiť diferenciáciu poslaneckých kresiel medzi konkurenčnými politickými aktérmi, čím má jeho mechanický rozmer dopad na rozloženie síl v parlamente. Za posledné desaťročie vzrastá záujem o analýzu „užšieho vzťahu medzi politickou osobnosťou a fungovaním reprezentatívnej demokracie v procese personalizácie politiky,“ na čo poukazoval vo svojich štúdiách napr. **I. Mcallister, L. Karvonen, T. Poguntke, P. Webb**. (Mcallister, 2005; Karvonen, 2009; Poguntke, Webb, 2005) Politika 21. storočia sa stáva vo všeobecnosti personalizovanou, čo predstavuje odklon od jej tradičného ponímania, v rámci ktorého bol hlavný akcent daný na pôsobenie politických strán a inštitúcií politického systému. Primárnym subjektom percepcie politiky sa tak stali politici ako individuálni aktéri, ktorí sú - ako uvádza **Spáč** „významnejší na úkor kolektívnych entít typu politických strán.“ (Spáč, 2013, s. 10) Osobnosť politickej strany je častokrát stotožňovaná aj s kognitívnou skratkou „take the best“ čo znamená, že volič sa vo voľbách primárne rozhoduje podľa vybraného kritéria, ktorým môže byť práve inklinácia k politikovi, či už na základe zdieľaných sympatií, šarmu, názorovej blízkosti, alebo komunikačných zručností a pod. V záujme prehĺbenia špecifik pomerného volebného systému, v kontexte voličského hlasu je preto dôležité venovať pozornosť preferenčnému hlasovaniu, ktoré sa vzťahuje na konkrétny

výber kandidátov.

Odborná literatúra zahraničného charakteru operuje s viacerými slovnými formuláciami preferenčného hlasovania, ako napr. *personal vote*, alebo *preferential voting*. Na úrovni svetových politických debát je koncepcia preferenčného, alebo tzv. prednostného hlasovania vnímaná diferentne, vzhľadom na jej obsahovú dimenziu. V európskej interpretácii sa tento pojem spája s charakterom kandidátnej listiny v listinných pomerných systémov. Práve charakter kandidátnej listiny možno považovať za kľúčový faktor, ktorý má na preferenčné hlasovanie výrazný vplyv, pretože od jeho povahy a jednotlivých komponentov závisí, do akej miery majú voliči v rukách možnosť determinovať personálne zloženie zákonodarného orgánu. Kandidátna listina predstavuje priestorové pole, v ktorom volič rozhoduje o udelení svojich hlasov. V politológii rozlišujeme medzi prísne viazanými (closed lists), viazanými (flexible lists) a voľnými (open lists) kandidátnymi listinami. Podstata viazaných listín, ktoré sú zaužívané aj v našich podmienkach od roku 1990, spočíva v možnosti udelenia minimálne jedného a maximálne štyroch preferenčných hlasov kandidátom v rámci vybranej politickej strany, pričom sa od pridelenia hlasov naprieč stranami, ako to umožňujú voľné listiny, abstrahuje.

Oblasť preferenčného hlasovania je v politologickej sfére spojená s viacerými problematikami a výzvami, ktoré sú pre danú krajinu špecifické a vyplývajú z inherentného nastavenia volebného systému. Napríklad dve krajiny, ktoré využívajú v pomernom volebnom systéme viazané listiny, môžu voličom dávať do rúk diferentnú moc, ktorou môžu ovplyvniť personálne zloženie parlamentu, čo je podmienené heterogenitou jednotlivých systémov. V tejto súvislosti máme na mysli tri primárne faktory preferenčného hlasovania, ku ktorým zaradujeme:

- *Počet pridelených hlasov* : pri voľbách do NR SR, strana alebo koalícia určuje poradie kandidátov, ktoré môže volič determinovať použitím už spomínaných maximálne štyroch preferenčných hlasov. V kompetencii kandidujúcich strán a koalícií je zostaviť poradie kandidátov, ktoré vypovedá o tom, že v prípade absencie preferenčných hlasov by sa súčasťou personálneho zloženia parlamentu, napr. pri zisku šiestich mandátov danej strany, stali prví šiesti kandidáti. Politická strana, alebo koalícia má tak legitímne právo si usporiadať kandidačnú listinu podľa svojho vlastného presvedčenia.
- *Veľkosť volebného obvodu* : „volebný obvod je časť volebného územia, v ktorom všetci voliči volia (uskutočňujú výber) z rovnakého okruhu kandidátov.“(Orosz, 2015, s. 73) V politickom spektre sa vedú intenzívne

diskusie o ich počte pre účely parlamentných volieb už od roku 1998, kedy došlo k nahradeniu dovtedajších štyroch volebných obvodov z roku 1990, zákonom označovaných ako krajov, jedným volebným obvodom. (Domin, 2020) Jeden volebný obvod znamená, že oprávnení voliči si vo všetkých regiónoch vyberajú z totožnej ponuky nominantov na kandidátnych listinách. V zásade platí, že čím je obvod menší, tým sa paralelne zhoršuje aj pozícia malých politických subjektov a platí to aj opačne. Veľkosť volebného obvodu do výraznej miery determinuje silu voličského hlasu, ktorý v dôsledku rozsiahlych straníckych zoznamov môže vykazovať nulovú hodnotu. Kľúčovou sa tak v našich podmienkach stáva vhodne určená pozícia nominanta na kandidátnej listine. Najviac znevýhodnenými sa v rámci obsiahlych kandidátok stávajú tí uchádzači, ktorí v zoznamoch zastávajú posledné miesta, pretože podliehajú vysokému riziku nezvoliteľnosti.

- *Stanovenú hranicu na zarátanie prednostných hlasov*: ide o podmienku, ktorú musí kandidát splniť, aby mohli byť jeho preferenčné hlasy započítané a umožnili mu posun na popredné miesta na kandidátnej listine. Zo súčasného nastavenia nášho volebného systému do NR SR vyplýva, že kandidát musí získať minimálne 3 % preferenčných hlasov zo všetkých hlasov odovzdaných pre stranu, resp. koalíciu, za ktorú kandidoval, aby mu bolo umožnené modifikovať svoju pozíciu na hlasovacom hárku. Nebolo tomu ale vždy tak, keďže pri voľbách do Slovenskej národnej rady v roku 1990 bol účinok preferenčných krúžkov pomerne obmedzený, pretože na zmenu poradia musel kandidát nadobudnúť viac ako polovicu všetkých preferenčných krúžkov udelených voličmi pre danú krajskú kandidačnú listinu. Okrem toho bolo zákonom č. 80/1990 Z.z. stanovené, že aspoň desatina voličov danej strany musela odovzdať aspoň jeden preferenčný hlas. Pred voľbami v roku 1992 zákon č. 104/1992 Z.z. podmienil posun na kandidátnej listine ziskom aspoň 10 % z celkového počtu hlasov strany v danom kraji. (Novotný, 2010) Prechodom k jednému obvodu v roku 1998 bola 10% podmienka zachovaná, ktorej definovanie už nevychádzalo z hraníc jednotlivých obvodov, ale odvíjalo sa od celoštátneho územia. „*Tento posun znamenal obmedzenie, až faktické znemožnenie vplyvu preferenčných hlasov na konkrétne personálne zloženie parlamentu.*“ (Spáč, 2010, s. 67) Váha preferenčných hlasov sa zvýšila pred voľbami v roku 2006 zákonom č. 333/2004 Z. z., vďaka ktorému už na zmenu poradia

bolo potrebné získať len 3% preferenčných hlasov zo všetkých hlasov udelených strane, alebo koalícii na celoštátnej úrovni, čo platí dodnes.

Pri analýze kandidátnych listín z roku 2020 (tabuľka 1) možno pozorovať, že najviac preferenčných hlasov (498 740) zo všetkých nominantov získal premiér **I. Matovič** kandidujúci zo 150. miesta.¹ Z dovtedajších vládnych politikov pripadlo najviac prednostných hlasov bývalému predsedovi vlády **P. Pellegrinimu** (413 555). Analýzou kandidátnych listín z roku 2020 môžeme konštatovať, že siedmym kandidátom najúspešnejšej strany OĽaNO, umiestneným v poslednej desiatke, sa podarilo preferenčnými hlasmi presunúť do prvej dvanástky. V komparácii s ostatnými úspešnými parlamentnými subjektmi táto strana vykazovala zároveň aj najdynamickejšie pohyby. Naopak, najmenšie diferenciacie medzi poradím na hlasovacom lístku a poradím pri zohľadnení prednostného hlasovania boli viditeľné v strane SMER-sociálna demokracia. Prednostné hlasy ovplyvnili len poradie týchto kandidátov a poslanecký klub by aj bez preferenčných hlasov vyzeral rovnako, keďže žiadny kandidát sa z pozície, za ktorú sa mandát nezískal, neposunul na miesto, ktoré by znamenalo vstup do parlamentu.

Na základe dostupných štatistických ukazovateľov z parlamentných volieb 2020 je možné prepočítať priemerný počet uplatnených prednostných hlasov na jedného voliča, ale mapovanie hlbšieho voličského správania, napr. v otázkach koľko voličov využilo len jeden prednostný hlas, alebo dva a pod. nie je možné z uvedených dát bližšie špecifikovať. Z prepočtov v tabuľke č. 1, ktorá sa zameriava len na voličov parlamentných volieb 2020, ktorí sa rozhodli svoj hlas bližšie konkretizovať v prospech aspoň jedného nominanta a odhliada od voličov, ktorí volili stranu ako celok vyplýva, že voliči nevyužívajú v plnom rozsahu možnosť udelenia štyroch preferenčných hlasov, ale v priemere prideliť o jeden hlas menej. Zámerne sme abstrahovali od participantov, ktorí sa vyjadrili len v prospech strán bez aplikovania preferencií, pretože ich zakomponovaním by výpovedná hodnota finálneho ukazovateľa klesla a bola zanedbateľná. Napríklad politickej strane *Za ľudí* prideliť 405 559 preferencií 132 397 voličov zainteresovaných do preferenčného hlasovania, čo v priemere na jedného voliča predstavuje 3,06 hlasov. Ak by sme túto priemernú hodnotu počítali z celkových hlasov strany, teda súhrne aj zarátaním voličov, ktorí svoje preferencie bližšie neuviedli, priemerný počet preferencií by tak dosiahol hodnotu len 1,25. Najväčšiu náchylnosť k

¹ K tomuto ťahu inklinuje I. Matovič už od roku 2010, keď sa z posledného miesta kandidátky strany SaS prekrúžkoval na poslaneckú pozíciu.

prideľovaniu prednostných hlasov (v priemere 3,07 hlasu na voliča) mali vo voľbách sympatizanti strany SMER-sociálna demokracia.

Tabuľka 1: Priemerný počet odovzdaných preferencií parlamentným stranám na jedného voliča vo voľbách 2020

politická strana	počet voličov ktorí využili právo udeliť prednostné hlasy	udelené preferenčné hlasy	priemerný počet uplatnených prednostných hlasov na voliča	priemerný počet uplatnených hlasov podľa politických strán
OLaNO	617 126 (85,57%)	1 800 395	4 955 806 (počet udelených pref. hlasov parlamentným stranám) / 1 726 303 (počet voličov, ktorí využili pref. hlasovanie) = 2,87	2,90
SMER -SD	453 696 (86,06%)	1 393 480		3,07
SME RODINA	189 804 (79,90%)	479 289		2,52
ĽSNS	194 218 (84,54%)	551 821		2,84
SaS	139 065 (77,58%)	325 262		2,34
Za ľudí	132 397 (79,60%)	405 559		3,06

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2020; prepočet autora

Kritérium stanovenej 3% hranice, ktorá podmieňuje posuny na stranických kandidátkach a vopred definované poradie kandidátov na rozsiahlych hlasovacích lístkoch vedú k istým paradoxom, kedy za poslanca môže byť zvolený aj kandidát, ktorého preferencie patrili k najnižším, pričom uchádzač uvedený na zozname za ním môže byť výrazne preferenčne úspešnejší, no poslanecký mandát nenadobudne. Analýzou kandidátnych listín konštatujeme, že súčasný systém je naklonený v prospech politických strán ako celku a preferenčné hlasy nemajú reálny výtlak, keďže pri existencii 3% bariéry je pri početných 150 nominantoch takmer nemožné prekrúžkovať sa z druhej časti kandidátky k vrcholovým miestam. Potenciál voličov je tak obmedzený voči nominantom na nízkych pozíciách kandidátky v prideľovaní prednostných hlasov. Súčasná veľkosť listiny je do istej miery aj stimulom trieštenia prednostných hlasov, na úkor čoho sa znižuje ich váha.

K. Bodnár konštatuje, že v dôsledku nastavenia mechanizmu by hypoteticky mohlo dôjsť k istému paradoxu, kedy by za poslanca mohol byť zvolený aj kandidát s nulovou voličskou podporou a teda so žiadnymi preferenčnými hlasmi.

(Bodnár, 2012) Načrtnuté konštatovanie možno priblížiť prostredníctvom nami uvedeného modelového príkladu. Strana XY v posledných parlamentných voľbách získala 527 172 hlasov a pripadlo jej 38 mandátov. Predstavme si, že by došlo k situácii, kedy by ale každý volič dal jeden preferenčný hlas rovnomerne pre každého z uchádzačov na miestach 39 až 150. Žiaden z nominantov by tak nedosiahol 3 % preferenčných hlasov, v prepočte 15 815 hlasov potrebných na zaistenie si posunu na popredné miesta kandidátky a tak by poslanecké kreslá pripadli prvým 38 kandidátom na hlasovacím hárku, hoci by žiadny z nich nezískal ani jeden prednostný hlas.

2. Vybrané nástroje posilnenia silového potenciálu prednostného hlasu

Súčasný systém preferenčného hlasovania nie je dokonalý, keďže v dôsledku jeho uplatnenia sa do NR SR prekrúžkujú len tí uchádzači, ktorí nadobudnú na kandidátnej listine svojej strany viac ako 3 % hlasov. V politickom spektre tak prebiehajú diskusie o otázkach a slabinách súčasnej úpravy preferenčného hlasovania, ktorých účelom je odhaľovať a analyzovať praktiky, ktoré by viedli k spravodlivejšiemu mechanizmu a k posilneniu vplyvu voličov na personálnu skladbu parlamentu.

Za najjednoduchší spôsob, ako posilniť voličský vplyv, možno považovať modifikáciu súčasných číselných mantinelov. Vráťme sa späť k reforme z roku 1998, kedy vznik celoštátneho obvodu viedol k jednej mnohopočetnej kandidátke daných strán alebo koalícií. Tým sa opodstatnenosť preferenčného hlasovania pri rešpektovaní 10% hranice akoby vytratila, dôsledkom čoho došlo k ďalšiemu významnému kroku, kedy sa pred voľbami v roku 2006 výrazne znížila percentuálna bariéra pre posuny na kandidátkach a paralelne tak zosilnela aj možnosť voličských zásahov do zloženia parlamentu.² Modifikácia len jedného ukazovateľa tak dokázala ovplyvniť efekt prednostného hlasovania. V snahe odhaliť účinky možných nástrojov, ktoré by zefektívnil podstatu prednostného hlasovania, budeme vychádzať z už nami načrtnutých troch kľúčových determinantov kandidátnych listín - počtu preferenčných hlasov, percentuálnej hranice na prekrúžkovanie sa, veľkosti volebného obvodu.

² Zo štatistických ukazovateľov vyplýva, že v roku 1998 za podmienky 10% hranice nebol zvolený žiaden poslanec na základe prednostných hlasov, v roku 2006 ich bolo 7. Od roku 1994 účasť na prednostnom hlasovaní postupne narastala, napr. v roku 1994 využilo preferenčné hlasovanie 54% voličov úspešných parlamentných strán, kým v roku 2012 ich bolo už 80,55% (Spáč, 2013).

S akcentom na *počet preferenčných hlasov* je možné sa zamyslieť nad možným navýšením počtu nominantov, ktorým by volič mohol vyjadriť svoje preferencie. Na prvý pohľad nás uplatnenie takéhoto nástroja môže navádzať k jasne pozitívnemu efektu, keďže by jeho aplikáciou došlo k posilneniu voličského zásahu do kandidátnej listiny a logickou predikciou by bol vo výslednom efekte vyšší počet uchádzačov, ktorí by presiahli percentuálnu hranicu potrebnú k posunom na vyššie pozície. Dané konštatovanie sa však opiera len o logické úsudky a nie je podložené empirickými ukazovateľmi. Preto tento predpoklad možno ľahko spochybníť. Precíznejšou analýzou tohto tvrdenia narážame na výhradu vychádzajúcu z aspektov voličského správania, na čo sme poukázali pri prepočte priemeru udeľovaných preferencií na voliča na príklade nami analyzovaných volieb 2020, kedy voliči v priemere nevyužili právo udeliť všetky štyri preferencie. Nemožno s presnosťou definovať, do akej miery by sa v reálnych ukazovateľoch pretavila možnosť využívania väčšieho počtu prednostných hlasov, pretože tento vzťah neplatí ako stanovená konštanta, v ktorej sa vyšší počet možných prednostných hlasov, ktorými volič pred voľbou disponuje, zároveň rovná aj vyššiemu počtu skutočne aplikovaných hlasov. Ďalšie spochybnenie zmyslu navýšenia počtu hlasov vychádza zo súčasného nastavenia volebného systému, kedy pri existencii jedného volebného obvodu a obsiahlych kandidátnych listinách možno len veľmi odvážne očakávať dynamické posuny nominantov na hlasovacích hárkoch, pretože väčší počet hlasov by sa naďalej mohol koncentrovať v prospech výhodnejších pozícií. Aj napriek širšej voličskej podpore nominantov by tak na svojej sile nestrácal faktor originálneho poradia. Väčší počet prednostných hlasov by taktiež mohol stimulovať väčšiu mieru ich trieštenia, čím by voličské hlasy strácali na svojej váhe, ak by sa koncentrovali v prospech kandidátov na nezvoliteľných miestach.

Eliminácia percentuálnej hranice potrebnej pre prekrúžkovanie jednotlivých nominantov nám ponúka konkrétnejšie závery, keďže na základe dostupných štatistických dát je možné simulovať pohyby na kandidátkach. Predpokladáme, že zníženie aktuálne nastavenej 3% hranice, podmieňujúcej modifikáciu pôvodných pozícií na kandidátke, by malo dopad na prednostné hlasovanie, keďže by došlo k determinovaniu jeho primárneho kritéria. K návrhu posilnenia preferenčných hlasov inklinovala už v minulosti politická strana SaS, ktorá v roku 2015 vypracovala dokument obsahujúci vylepšenie volebného systému. Navrhovala v ňom stanoviť „pevnú minimálnu hranicu na „prekrúžkovanie sa“ prostredníctvom preferenčných hlasov všetkých strán, ktorá bude závislá len od celkovej volebnej účasti a nie výsledkov strany.“ (Sulík, Klus, 2015, s. 9) Strana

SaS vo svojom návrhu, ktorý zahrnuje aj do programu s názvom 18 vylepšení volebného systému, odporúča stanoviť minimálnu hranicu na 0,2% všetkých platných hlasov odovzdaných v daných voľbách (teda nielen hlasov odovzdaných danej strane, alebo koalícii). (Sulík, Klus, 2016) Zavedenie tejto podmienky by podľa číselných ukazovateľov posledných parlamentných volieb 2020 znamenalo, že prekrúžkovanie kandidáta by bolo podmienené ziskom 5763 hlasov. V ambícii potvrdiť relevantnosť daného návrhu strany SaS sme prostredníctvom dostupných štatistických dát z roku 2020 prepočítali počet hlasov potrebných na prekrúžkovanie sa pri súčasne stanovenej 3% hranici z platných hlasov danej strany a prepočet podľa odporúčaného návrhu 0,2% hranice zo všetkých platných hlasov strán, vďaka čomu sme mohli dospieť ku komparatívnym záverom. Konštatujeme, že z nezvoliteľných miest by sa na popredné miesta prekrúžkovali 18 kandidáti, čo je v komparácii so súčasným nastavením o 3 miesta viac. Isté účinky sú tak aplikáciou tohto nástroja pozorovateľné, ale nemožno hovoriť o dramatickom tempe fluktuácie. Vyplývajú z logických premis by zrušenie akejkoľvek percentuálnej bariéry, determinujúcej posuny na kandidátkach, vytvorilo najväčší priestor pre ich dynamiku. Poukázaním na psychologický účinok voličského správania, v kontexte udeľovania preferencií voličov za podmienky nulovej klauzuly, si dovoľíme ale uvedenú myšlienku do istej miery spochybníť. Budeme tak vychádzať z názorného príkladu, ktorého podstata spočíva v absencii zaistenia garancie poslaneckého mandátu originálnym poradím kandidáta na listine, čím je hlavný akcent daný na posilnenú váhu prednostných hlasov v absolútnom merítku. Je zrejmé, že líder politickej strany XY, kandidát „A“ má pri súčasnom nastavení mechanizmu prednostného hlasovania s istotou zaručený poslanecký mandát, a to aj v prípade hypotetickej situácie, kedy by mu žiadny volič neudelil ani jeden prednostný hlas. Absenciou bariéry na prekrúžkovanie sa by ale kandidát „A“ musel vo voľbách 2020 patriť na základe nášho príkladu do skupiny 17. najúspešnejších stranických nominantov, keďže strane XY voľbami pripadlo 17 mandátov. Paradoxom je, že ak by si ale volič pri pridelení svojich prednostných hlasov uvedomoval tento fakt, pravdepodobne by mohol jednu zo svojich preferencií prideliť straníckemu lídrovi menom „A“ a odhliadať by tak od „neelitných“ nominantov druhej časti kandidátky, čím by boli brzdené jednotlivé posuny. Fundament psychologického efektu by tak mohol viesť k väčšej kumulácii hlasov predovšetkým na popredných miestach a fluktuácia nominantov na kandidátkach by bola úplne zanedbateľná, čím by k žiadnej výraznej zmene nedošlo.

Keďže, ako sme už uviedli, sa vo všeobecnosti preferenčné hlasy kumulujú v najväčšom rozsahu na vrcholových pozíciách kandidátky, a ich reálny účinok sa nie vždy pretavuje do personálneho zloženia parlamentu, bude nás táto skutočnosť navádzať k otvoreniu ďalšej problematiky, a to tretieho determinantu, ktorým je *existencia jedného volebného obvodu*. Doposiaľ neexistuje politická zhoda v otázke reformy volebného systému v zmysle ponechania jedného volebného obvodu, alebo modifikácie existujúceho stavu, ktorej výsledkom by bolo niekoľko volebných obvodov. Od roku 1998 územie SR tvorí pre voľby do NR SR jeden volebný obvod. Istou predikciou možnej reformy bol v roku 1999 krok k tzv. demečiarizácii slovenského práva koalície Demokratickej strany, ktorá predložila návrh na vytvorenie troch volebných krajov, pričom Bratislava mala byť súčasťou niekdajšieho Západoslovenského obvodu. Neúspešnosť daného návrhu viedla k ďalšej presadzovanej myšlienke rozšírenia počtu volebných obvodov za čias druhej **Dzurindovej** vlády. Opäť ju vtedajšia vládna koalícia nepretavila do reálnej podoby a ponechala v platnosti pôvodný **Mečiarov** model s jedným volebným krajom pre celé územia SR. Vládna koalícia sa vo svojom programovom vyhlásení prinavracala k štyrom volebným obvodom, ako tomu bolo do roku 1998, v ambícii zvýšenia miery reprezentatívnosti volebných výsledkov a posilnenia priestoru na reálne rozhodovanie oprávnených voličov o výbere svojich zástupcov na národnej úrovni. Zámerom bolo, aby jednotlivé regióny získali v parlamente primerané zastúpenie, keďže jednotlivé mandáty by sa odvíjali od použitia tzv. krajského volebného čísla.

Z dôvodu posilnenia váhy voličského hlasu a reálnejšieho pretavenia prednostných hlasov do podoby zastupiteľského zboru mnohí odborníci hovoria o atomizácii nášho územia, čím apelujú na upustenia od aktuálneho modelu. V nasledovnej časti budeme uvažovať o často navrhovanom modeli ôsmich volebných obvodov kopírujúcich líniu samosprávnych krajov, čo vyústilo aj do petičnej aktivity. Z dôvodu názorovej vyváženosti sa zameriame na možné dopady implementácie vyššieho počtu volebných obvodov, ktoré priblížime z pohľadu jeho zástancov a taktiež kritikov. V intencii poukázať na ambivalentnosť názorov v kontexte navrhovaného modelu ôsmich volebných obvodov je dôležité porozumieť otázke, prečo vôbec má uvedená myšlienka svoje opodstatnenie v diskusiách a tiež nájsť odpoveď na to, čo v aktuálnom systéme zlyháva, ak máme uvažovať nad jeho zmenou.

Idea zavedenia počtu obvodov podľa počtu krajov a od toho sa odvíjajúce posilnenie intenzity prednostných hlasov sa stala súčasťou petičnej akcie, ktorú v máji 2019 inicioval politológ, hovorca a riaditeľ Kancelárie ZMOS **M. Kaliňák**.

(Parlament regiónov, 2019) Je potrebné si uvedomiť, že hoci hlavnými aktérmi volieb sú voliči, paradoxne politické strany sú tými rozhodujúcimi aktérmi, ktorí schvaľujú pravidlá hry. Podľa zástancov petície je súčasný systém potrebné zmeniť a vyšpecifikovať tak, aby bol naklonený verejnosti, k čomu by dopomohlo vytvorenie tzv. parlamentu regiónov. Hlavný iniciátor petície **M. Kaliňák** za vážny dôvod zmeny považuje nefunkčnosť a zlyhávajúce kľúčových prvkov volebného systému, pretože *„systém, ktorý máme, spôsobuje poslaneckú anonymitu, ľudí zastupujú politici, ktorí sú v parlamente hlavne vďaka dobrému číslu na kandidátnej listine, a nie preto, lebo ich tam poslali preferenčnými krúžkami voliči.“* (Kaliňák, 2023) Vytvorenie viacerých volebných obvodov by svojou podstatou prispelo k priblíženiu politiky smerom k voličom a k jej intenzívnejšiemu preniknutiu do regionálnej sféry, keďže by politické strany boli nútené zároveň posilňovať aj svoje regionálne štruktúry. Politológ **R. Štefančík** inklinuje k názoru, že *„jeden volebný obvod deformuje stranícku súťaž a pomáha pretvárať politické strany na stranícke eseročky vedené úzkou skupinou ľudí s minimálnou mierou legitimity.“* (Parlament regiónov, 2019)

Ak sa zameriame na súčasné zloženie NR SR, väčšina poslancov zastupuje Bratislavský kraj. Táto prevaha, ktorá je dôkazom toho, že centrály politických strán sa koncentrujú na úkor regiónov, bola jasne viditeľná už v minulosti, keďže napr. po voľbách 2002 daný kraj zastupovalo 63 poslancov a o štyri roky neskôr 54 poslancov. V rokoch 2010 až 2012 ich už bolo 71, v predčasných voľbách mal tento kraj 68 reprezentantov a v predposledných voľbách obsadilo poslanecké mandáty 54 poslancov z BA kraja a to aj napriek tomu, že je tento kraj tretím najmenším z hľadiska počtu obyvateľov. (Kaliňák, 2019) Na základe uvedeného tak konštatujeme, že v systéme absentuje princíp, podľa ktorého by bolo zabezpečené primerané zastúpenie poslancov NR SR podľa počtu obyvateľov jednotlivých krajov.

V praxi by model ôsmich volebných obvodov nepriniesol žiadnu zmenu volebného systému, keďže naďalej by bol zachovaný pomerný volebný systém a volebné kvórum pre vstup politických subjektov do parlamentu. Spôsob prerozdelenia mandátov by sa v rámci obvodov odvíjal od krajského (pôvodne republikového) čísla. Výraznejšou zmenou by bol len navýšený počet kandidátok politických strán, ktorý by zodpovedal ôsmim krajom (obvodom). Podľa zástancov modelu by nárast počtu volebných obvodov, aj pri zachovaní súčasnej možnosti udeliť štyri preferenčné hlasy jednotlivým nominantom, viedol k posilneniu vplyvu voliča na personálne zloženie parlamentu, keďže by volič v praxi nevyberal štyroch zo všetkých 150 kandidátov, ale len zo zúženého výberu. Počet

poslancov v jednotlivých obvodov by bol determinovaný veľkosťou obvodu a závisel by od počtu obyvateľov (tabuľka 2). Tým by došlo k eliminácii súčasného stavu vypovedajúceho o značnej personálnej naddimenzovanosti zastúpenia BA kraja a posilnila by sa krajská proporcionalita zástupcov na národnej úrovni.

Tabuľka 2: Počet mandátov v jednotlivých krajoch (obvody) odvíjajúci sa od počtu obyvateľov v jednotlivých krajoch

Kraj	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
počet obyvateľov	669529	564917	584569	674306	691509	645276	826244	801460
mandáty	18	16	16	18	19	18	23	22

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2019; prepočet autorov

Pri rešpektovaní atribútu počtu obyvateľov z tabuľky vyplýva, že najviac zástupcov by v parlamente mali kraje (obvody) s ich najväčším počtom, čím by sa na pôde parlamentu posilnila miera personálnej vyváženosti z hľadiska priestorového vymedzenia. Kým aktuálne pôsobí v NR SR 51 zástupcov z Bratislavského kraja, nový model predikuje uvedenému obvodu len 18 mandátov. V praxi by systém fungoval tak, že každá politická strana alebo koalícia by si na jednotlivé krajské kandidátky mohla zvoliť len taký počet nominantov, ktorý by korešpondoval s počtom mandátov odvodených od veľkostí jednotlivých krajov. Voliči by svojou voľbou vyjadrovali preferencie len zástupcom svojho kraja. Nový model by nemal vplyv na zmenu rozloženia stranických síl na úrovni parlamentu, čo dokazujeme aj v nasledovnej tabuľke 3.

Tabuľka 3: Finálny počet pridelených mandátov v jednom volebnom obvode a v ôsmich volebných obvodoch

politická strana	finálny počet mandátov: 1 volebný obvod	finálny počet mandátov: 8 volebných obvodov
OLaNO	53	56
SMER – SD	38	40
SME RODINA	17	17
ĽSNS	17	16
Sloboda a Solidarita	13	11
Za ľudí	12	10
Spolu	150	150

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2020; prepočet autorov

Navrhovaný model možno považovať za istú výzvu pre politické strany a obzvlášť tie, ktoré sú založené na jednom straníckom lídrovi, pretože v prípade jeho implementácie by boli strany vystavené tlaku hľadať silné regionálne osobnosti, ktoré by zastrešili vrcholové pozície kandidátok jednotlivých obvodov (krajov). Práve túto skutočnosť možno považovať za kľúčovú, ktorá nám čiastočne ponúka odpoveď na to, prečo od modifikácie súčasného systému niektoré strany abstrahujú a odmietajú ju. Zástancovia presadzovaného modelu považujú za paradox práve to, že personálne vyprázdnené strany, ktorých neviditeľní členovia dokážu vďaka vhodnej pozícii na kandidátnej listine obsadiť poslanecký mandát, aktuálne zastupujú širší voličský elektorát. Silný stranický líder tak dokáže dostať do povedomia stranu ako celok a zastrešiť jej význam na národnej úrovni, čo spochybňuje možnosť garancie stability spoločnosti. Presadením nového modelu by úspech politickej strany ako celku výlučne závisel od šikovnosti kandidátov na nižšej úrovni a aspekt dominancie jedného lídra, ktorý má silný dopad na celú kandidátku, by stratil na intenzite, čím by sa zmenil súčasný pomer rozhodujúcich faktorov a spôsob myslenia politických strán.

Výhody presadzovaného návrhu ôsmich volebných obvodov možno zhrnúť do štyroch bodov :

- a) jednoduchosť: volič odovzdáva svoje preferenčné hlasy tým nominantom, ktorých pozná;
- b) zrozumiteľnosť: úspech politických strán sa nebude odvíjať už len od straníckych lídrov, ale aj od nominantov v jednotlivých krajoch;
- c) adresnosť : eliminovanie poslaneckej anonymity;
- d) vyváženosť: proporčnejšie zastúpenie krajov v NR SR, spravodlivé prerozdelenie mandátov vzhľadom na počet obyvateľov kraja.

Z parlamentných strán, ktoré boli úspešné vo voľbách 2020, sa z pozície odporcov návrhu argumentačne najintenzívnejšie vyjadruje politická strana SaS apelujúca na zmysel jedného volebného obvodu. Zástancovia vyššieho počtu volebných obvodov často čelia otázkam s kritickým podtónom, ktoré sa vzťahujú na dôvod zastúpenia na parlamentnej úrovni práve obyvateľov vybraného kraja, a nie napr. národnostných menšín. Z logiky veci by tak malo vyplynúť aj definovanie istého počtu mandátov napr. pre maďarskú menšinu, ktorá predstavuje 8,5% populácie žijúcej na Slovensku. Kritici ôsmich obvodov tak spochybňujú prvotný zámer modelu, pretože poukazujú na iracionalitu nadradovania jedného atribútu zastúpenia nad druhým.

Odporcovia navrhovaného modelu považujú trieštenie našej krajiny za

kontraproduktívne, pretože kompetencie národného parlamentu presahujú hranice krajov, čo znamená, že NR SR rozhoduje o ďaleko rozsiahlejších záležitostiach, než sú napr. len otázky kraja. Taktiež apelujú na dôležitosť uvedomenia si podstaty rozhodovania v NR SR, ktoré nevychádza z princípu „kto vybojuje pre svoj kraj viac.“ Platnosť zákonov prijatých na národnej úrovni je plošná.

Ďalšia problematika sa viaže na veľkosť nášho územia v kontexte početnosti odborníkov nominovaných na kandidátnych listinách. Často sa tak pre stranu, v rámci ktorej sa do parlamentu prebojuje napr. desiatka kandidátov, stáva problémom vyskladať listinu založenú na bohatej personálnej odbornosti v špecializáciách na pokrývanie ministerstiev, alebo parlamentných výborov. Obtiažnosť určenia straníckych lídrov jednotlivých kandidátok bola citeľná už v minulosti pri štyroch volebných obvodoch, ktorých existencia neprinútila strany vnútorne pracovať na profilácii viacerých výraznejších osobností. Odporcovia navrhovaného modelu poukazujú na možnosť inklinácie k protestnému správaniu voličov v prípade, ak ich stranícky kandidát sa bude uchádzať o post poslanca z iného volebného obvodu, ktorý nebude ich volebným. Názory zástancov a naopak, kritikov modelu ôsmich volebných obvodov sumarizuje tabuľka 4.

Tabuľka 4: Argumenty v prospech presadenia modelu ôsmich volebných obvodov a argumenty proti

Zástancovia	kritici
regionálna vyváženosť	platnosť noriem na celoštátnej úrovni
posilnenie preferenčného hlasu	volebný obvod musí korešpondovať s územím, na ktorom majú normy platnosť
eliminovanie poslaneckej anonymity	diskriminačný aspekt
bariéra proti extrémizmu	nadradovanie princípu
štandardné správanie politických strán	protestné voličské správanie
Eliminovanie prvku stranického lídra	voličská apatia

Zdroj: vlastné spracovanie autormi

Dovolíme si konštatovať, že súčasný model jedného volebného obvodu je pre vládne politické strany, ktoré vzišli z volieb v roku 2020, vyhovujúci. Reforme volebného systému chýba zhoda naprieč politickým spektrom a vetná konštrukcia programového vyhlásenia vlády deklarujúca podporu začatia odbornej diskusie pre zmenu volebných obvodov má len vágny charakter a nevyplýva z nej žiadny záväzok.

Vzhľadom na aktuálnu politickú klímu a charakter politických strán preto

nemožno očakávať pravdepodobnosť modifikácie súčasného volebného obvodu, čoho dôkazom je aj hlasovanie o zmeny ústavy z januára 2023. Súčasťou zmeny ústavy, aby bolo možné skrátiť volebné obdobie a vyvolať predčasné voľby, sa stala aj ochrana súčasného volebného systému do NR SR. Podmienku, aby sa pravidlá volieb nedali meniť jednoduchou väčšinou 76 poslancov ako doteraz, ale aspoň 90 hlasmi, presadzoval líder OĽaNO I. **Matovič**. Do Ústavy SR tak pribudne veta o tom, že voľby sa musia konať pomerným systémom a tiež, že Slovensko je jeden volebný obvod. Paradoxom je, že strany pôvodnej vládnej koalície boli vo svojom programovom vyhlásení naklonené diskusii o zmene determinantov volebného systému s akcentom na počet volebných obvodov. Hnutie OĽaNO pripúšťalo diskusiu o navyšovaní počtu volebných obvodov, podľa často preferovaného modelu ôsmich volebných obvodov, kopírujúcich líniu samosprávnych krajov. Táto myšlienka sa stala súčasťou aj ich predvolebného programu v roku 2020, kde hnutie OĽaNO uvádzalo, že *„Slovensko potrebuje nový a lepší volebný systém, ktorý dá viac moci ľuďom a menej elitám, pričom viac zohľadní potreby regiónov. Je potrebné rozbehnúť po voľbách na túto tému celospoločenskú diskusiu, do ktorej prispejeme návrhom na vznik 8 volebných obvodov, aby ľudia z regiónov dostali väčšiu možnosť kandidovať do národného parlamentu a podieľať sa na správe vecí verejných.“* (OĽaNO, Program 2020, s. 43) Novelou ústavy, sa jednoznačne sťažuje zavedenie viacerých volebných obvodov.

Záver

Stručným predstavením podstaty kandidátnych listín v našich podmienkach a uplatňovania preferenčného hlasovania bolo našou ambíciou poukázať na isté paradoxy vyplývajúce z tejto problematiky. Primárny akcent bol sústredený na uvedenie si reálnej sily prednostného voličského hlasu, ktorý je limitovaný jednak 3% hranicou potrebnou k posunom uchádzača na kandidátke a taktiež veľkosťou volebného obvodu. Konštatujeme, že pri súčasnom nastavení volebného systému a vplyvom rozsiahlej 150-miestnej kandidátky sa posilňuje trieštenie hlasov, ktoré v dôsledku uvedeného často strácajú na svojej váhe a stávajú sa následne zanedbateľnými, pretože nemajú silu sa premietnuť do očakávaného personálneho zloženia parlamentu. Na základe uvedeného tak potvrdzujeme nami stanovenú hypotézu, ktorá deklaruje, že konzekvenciou súčasnej úpravy volebného systému v podmienkach SR je oslabenie silového potenciálu preferenčného hlasu, v zmysle reálneho ovplyvnenia personálneho

zloženia parlamentu. V konečnom dôsledku tak na svojej sile a intenzite naberá voličský hlas viažuci sa na výber politickej strany ako celku, ktorý z hľadiska reálneho výtľaku dominuje nad hlasmi adresovanými konkrétnym uchádzačom.

Podstatou troch predstavených nástrojov smerujúcich k posilneniu preferenčného hlasovania a priblíženia ich efektov bolo poukázať na istú ponuku možností, ktoré sa v diskusiách analyzujúcich silu a intenzitu preferenčného hlasu dostávajú do popredia. Naším zámerom, bolo zhodnotiť ich očakávané účinky a do istej miery aj spochybníť opodstatnenosť navýšenia počtu preferenčných hlasov a eliminovania hranice na prekrúžkovanie sa. K jasnému záveru sme dospeli analýzou tretieho determinantu - volebného obvodu, v rámci ktorého konštatujeme, že atomizácia volebných obvodov prispieva k posilneniu voličského hlasu.

V súčasnosti vo výraznej miere k prehlbovaniu nežiadúceho fenoménu v podobe demokratickej krízy prispieva upadajúca dôvera voličov v politické inštitúcie ako zdroja moci a vo všeobecnosti v právny štát. Do istej miery k tomuto faktu podľa zástancov zvýšenia počtu volebných obvodov prispieva existencia jedného volebného obvodu, ktorý prehlbuje priepasť medzi voličmi a volenými, keďže často status zvolených poslancov zastávajú osobnosti bez akejkolvek politickej minulosti s vysokou dávkou anonymity. Vo všeobecnosti okrem personálneho zastúpenia a eliminácie disproporčnosti možno očakávať pozitívny účinok ôsmich volebných obvodov v znížení regionálnych disparít, zvýšení politickej zodpovednosti, náraste kvality demokracie a miery transparentnosti. Zástupcovia regiónov, ktorým by voliči odovzdali do rúk moc, by z logického aspektu mali neustále vyvíjať snahu o jeho napredovanie a vylepšovanie, a to aj z dôvodu ambície opätovného nadobudnutia dostatočnej voličskej podpory v nasledovných voľbách.

Prínos príspevku je viditeľný v jeho obsahovej dimenzii, ktorá odhaľuje slabiny volebného systému, ponúka možné riešenie v podobe navýšenia počtu volebných obvodov, ale samozrejme tento návrh nepovažujeme za vyčerpávajúci, keďže v príspevku abstrahujeme od úvah viažucich sa napríklad na výšku volebného kvóra, opodstatnenosť aditívneho kvóra a pod.. Navýšenie počtu volebných obvodov považujeme za akýsi návrh, ktorý svojou podstatou otvára priestor pre posilňovanie silového potenciálu voličského hlasu, čo argumentačne zdôvodňujeme.

Literatúra:

- BARÁNY, E. 1997. *Aký volebný systém pre Slovensko ?* 1997. [online], library.fes.de [cit. 12. 10. 2022]. Dostupné na internete: <<https://library.fes.de/pdf-files/bueros/vifaost/c97-03911.pdf>>
- BODNÁR, K. 2012. *Poslancom sa môže stať aj kandidát so ziskom 0 hlasov* [online], sme.sk. [cit. 14. 11. 2022]. Dostupné na internete: <<https://kamilbodnar.blog.sme.sk/c/289041/Poslancom-sa-moze-stat-aj-kandidat-so-ziskom-0-hlasov.html> >
- DOMIN, M. 2020. *Viac volebných obvodov pre parlamentné voľby?* [online], uniba.sk. [cit. 25. 12. 2022]. Dostupné na internete: <<https://comeniusblog.flaw.uniba.sk/2020/01/30/viac-volebnych-obvodov-pre-parlamentne-volby/>>
- Kaliňák: *Slovensko je smutný unikát*. 2019 [online], parlamentnelisty.sk. [cit. 18. 09. 2022], Dostupné na internete:<<https://www.parlamentnelisty.sk/arena/240525/kalinak-slovensko-je-smutny-unikat/>>
- KALIŇÁK, M. 2022. *Michal Kaliňák v TA 3 k zmene volebného systému*. [online], zmos.sk. [cit. 20. 10. 2022]. Dostupné na internete: <<https://www.zmos.sk/michal-kalinak-v-ta-3-k-zmene-volebneho-systemu-oznam/mid/453428/.html> >
- KARVONEN, L. 2010. *The Personalisation of Politics: A Study of Parliamentary Democracies*. ECPR Press, 2010, 132 s. ISBN 10 1907301038.
- KOVÁČOVÁ, S. 2021. Strategické správanie voličov ako nástroj eliminovania prepadnutých hlasov. In Kováčová, N., Kováčová S., *Voličský hlas v reflexii zastupiteľskej demokracie v podmienkach SR*. Brno : MSD, 2021. ISBN 978-80-7392-369-3, s. 31-53.
- MCALLISTER, I. 2009. The Personalization of Politics. In *The Oxford Handbook of Political Behavior*. Russell J. Dalton (ed.), Hans-Dieter Klingemann (ed.) Oxford University Press. 571 – 588 s. ISBN 9780191577178.
- NOVOTNÝ, P. 2010. *Vývoj volebných pravidiel na Slovensku (1990-2010)* [online], infovolby.sk. [cit. 09. 10. 2022]. Dostupné na internete:<<http://www.infovolby.sk/index.php?base=data/parl/2010/analyzy/1272387025.txt>>
- OLANO. 2020. *Program 2020*. [online], obycajniludia.sk. [cit. 12. 12. 2022]. Dostupné na internete: <https://www.obycajniludia.sk/wpcontent/uploads/2020/02/OLANO_program_2020_FINAL_online.pdf>

- OROSZ, L. 2015. Volebné systémy. In OROSZ, L. a kol. (ed.) *Volebné právo*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, 2015. ISBN 978-80-8152-346-5, s. 107 - 156
- PARLAMENT REGIÓNOV. 2019. Občianska aktivita. 2019 [online], parlamentregionov.sk. [cit. 11. 09. 2022], Dostupné na internete: <<https://www.parlamentregionov.sk/>>
- POGUNTKE, T. - WEBB, P. 2005. *The Presidentialization of Politics: A Comparative Study of Modern Democracies*. Oxford University Press. 378 s. ISBN9780191602375
- SPÁČ, P. 2010. *Priama a zastupiteľská demokracia na Slovensku. Volebné reformy a referendá po roku 1989*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. s. 278. ISBN: 978-80-7325-238-0.
- SPÁČ, P. 2013. *Tichý hlas voličov. Preferenčné hlasovanie v slovenských parlamentných voľbách*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013. s. 234. ISBN: 978-80-7325-317-2.
- SULÍK, R. - KLUS, M. 2015. *6 krokov ako jednoducho zlepšiť politický systém a kvalitu demokracie Slovenskej republiky*. [online], sulik.sk. [cit. 11. 10. 2022], 19 s. Dostupné na internete: <<https://sulik.sk/wp-content/uploads/2015/11/volebny-system-na-slovensku.pdf>>
- SULÍK, R. - KLUS, M. 2016. *18 vylepšení volebného systému*. [online], sulik.sk. [cit. 10. 12. 2022], 23 s. Dostupné na internete: <<https://sulik.sk/wp-content/uploads/2016/12/18-vylepseni-volebneho-systemu-na-slovensku.pdf>>
- ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. 2019. *Počet obyvateľov podľa pohlavia - SR, oblasti, kraje, okresy, mesto, vidiek (ročne)*. [online], statistics.sk. [cit. 19. 10. 2022], Dostupné na internete: <http://statdat.statistics.sk/cognosext/cgibin/cognos.cgi?b_action=xts.run&m=portal/cc.xts&gohome=>>
- ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. 2020. *Metodický pokyn na spracovanie výsledkov hlasovania vo voľbách do Národnej rady Slovenskej republiky*. [online], volby.statistics.sk. [cit. 20. 09. 2022], 39 s. Dostupné na internete: https://volby.statistics.sk/nrsr/nrsr2020/files/NR20_PokynSU_aMV.pdf